

امام مهدی علیه السلام در دیدگاه مذاهب اسلامی

سی و چهارمین نشست از نشست‌های علمی پژوهشگاه مطالعات تقریبی مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی با ارائه ماموستا سید مصطفی خاتمی (امام‌جمعه اشنویه)، مولوی عبدالرحمان ترنج زر (امام‌جمعه چابهار و غورکی)، دکتر سید دلیر علوی (مدیر مؤسسه امام مهدی ارومیه) و مدیر محترم سایت ویکی وحدت حضرت حجت‌الاسلام‌والمسلمین محسن مدنی نژاد با موضوع «امام مهدی علیه السلام در دیدگاه مذاهب اسلامی» در روز شنبه ۲۱ اسفندماه ۱۴۰۰ در پژوهشگاه مطالعات تقریبی قم برگزار گردید.

این نشست با حضور پژوهشگران ارجمند پژوهشگاه به صورت حضوری (با رعایت پروتکل‌های بهداشتی) و نیز با حضور مجازی فعالان و علاقه‌مندان بحث وحدت و تقریب برگزار گردید. در ابتدای برنامه نیز به مناسبت عید نیمه شعبان بعد از قرائت قرآن و مولودی خوانی مدیحه‌سرایی برگزار گردید.

ارائه کننده نخست نشست مولوی عبدالرحمان نرتج زو امام جمعه چابهار و غورگی بود که به صورت تلفنی

در مورد نظر اهل سنت و احناف در مورد امام مهدی پرداخت. ایشان با استناد به روایت جابر بن عبد الله از پیامبر که می فرماید لَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي يَقَاتِلُونَ عَلَى الْحَقِّ طَاهِرِينَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ قَالَ فَيَنْزِلُ عِيسَى بْنُ مَرْيَمَ فَيَقُولُ أَمِيرُهُمْ تَعَالَى صَلِّ لَنَا فَيَقُولُ لَا إِنَّ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ أُمَرَاءُ تَكْرِمَةَ اللَّهِ هَذِهِ الْأُمَّةَ (مسلم، صحیح مسلم، ج ۱ ص ۱۳۷) فرمود مسلم با سند خود از جابر بن عبد الله انصاری از پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه و سلم) فرموده عیسی بن مریم از آسمان فرود آید. امیر آنها به حضرت عیسی می گوید: پیش آی و برای ما امامت کن. او در پاسخ می گوید: خیر! به راستی برخی از شما بر برخی دیگر امیر است؛ به جهت اکرام خدا بر این امت». ایشان گفتند که ما حضرت مهدی را قبول داریم و با خروج ایشان همه اهل سنت با دیدن اقتدای حضرت عیسی (ع) به ایشان، منقاد خواهند بود و از ایشان پیروی و حمایت خواهند کرد.

ارائه کننده دوم ما موستا سید مصطفی خاتمی (امام جمعه اشنویه) بود که ایشان با اشاره به اینکه

انسان هم جسم دارد و هم روح و تکامل واقعی جسم و روح در صورتی اتفاق می افتد که جسم و جان و تن و روان با هم پیش بروند و امکانات مادی با حفظ ارزش های اخلاقی و عقلانی باشد و در غیر این صورت تکامل به ضرر انسان خواهد بود. ایشان ادامه داد که تکامل باید به حالت واقعی برسد و از یک بعدی بودن نجات پیدا کند و همه ادیان به خروج مصلحی از جهان اعتقاد مشترک دارند، پیامبر اکرم صلی الله علیه و سلم فرمود: «لَوْ لَمْ يَدِقْ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا يَوْمٌ وَاحِدٌ لَطَوَّلَ اللهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ حَتَّى يَبْعَثَ فِيهِ رَجُلًا مِنْدًا» اگر از عمر دنیا تنها یک روز باقی مانده باشد خداوند آن روز را طولانی گرداند تا در آن روز مردی از ذریه من ظهور کند. او حکومت واحدی در سراسر جهان در پرتو عدل و داد تشکیل داده و بساط ابرقدرت ها و فرعون ها و قارون ها را برخواهد چید.

علمای فریقین در مورد حضرت مهدی اشتراکات و افتراقاتی دارند:

اشتراکات:

مصلح آخرالزمان از ذریه پیامبر است؛ از نسل امام علی و حضرت فاطمه زهرا است؛ قیامتش قطعی است؛ جهان را پر از عدل و داد می کند؛ به هنگام قیام او اسلام تعمیر می شود؛ اسمش با پیامبر یکی است.

اختلافی هست که تشیع ایشان را زنده و موجود می داند ولی اهل سنت می گویند و سیولد و سیظهر یعنی متولد خواهد شد و قیام خواهد کرد.

ایشان در ادامه فرمود که جای بسیار تأسف و تعجب است که برخی نویسندگان علما احادیث مهدی را تضعیف می‌کنند و مهدی را اسطوره ساخته اهل تشیع می‌دانند: قال يوسف الوابل في اشراط الساعة تعليقا على قول ابن خلدون: ونقول: لو صح حديث واحد، لكفى به حجة في شأن المهدي، كيف والأحاديث فيه صحيحة متواترة (اشراط الساعة للوابل ص ۲۶۷).

ایشان ادامه دادند که برخی هم برای تضعیف مباحث مهدویت، روایت «لا مهدی الا عیسی بن مریم» را مطرح می‌کنند، این حدیث، حدیث ضعیفی است و مقبول علما هم نیست و کسی به آن استناد نکرده است و بر فرض صحت سند، خبر واحد است و هنگام تعارض، خبر متواتر بر آن مقدم می‌شود.

. علمای اهل سنت کتب زیادی در مورد امام مهدی نوشته‌اند از جمله:

القول المختصر في علامات المهدي المنتظر للإمام ابن حجر الهيتمي؛ اشراط الساعة، وابل، يوسف بن عبدالله؛ «البرهان في علامات مهدى آخرالزمان» اثر علاءالدين على ابن حسام معروف به متقى هندی؛ «البيان في اخبار صاحب الزمان» اثر محمد گنجی شافعی است. احادیث مربوط به امام عصر در این کتاب حدود ۷۰ حدیث است؛ کتاب «عقد الدرر في اخبار المنتظر» اثر علی ابن عبدالعزیز مقدسی؛ «العرف الوردی فی اخبار المهدي» نوشته ملاجلال سیوطی؛ و

ایشان در پایان فرمودند که علامه شوکانی در خصوص اثبات تواتر احادیث مهدی، کتابی به نام «التوضیح فی تواتر ما جاء فی المنتظر و الدجال و المسيح» تالیف کرده است.

در قسمت دیگری از برنامه مسئول مؤسسه امام مهدی ارومیه در مورد عمومیت بحث مهدویت و لزوم تبیین

آن برای مردم خصوصاً جوانان و دانشجویان صحبت کرده و گزارشی از برگزاری دوره‌های متعدد مهدی شناسی در دانشگاه‌های مختلف ارومیه ارائه دادند و به سؤالات حاضرین پاسخ دادند.

در قسمت پایانی مدیر محترم سایت ویکی وحدت، حجت‌الاسلام والمسلمین محسن مدنی نژاد مباحثی مرتبط با مهدویت در فرق اسلامی بیان فرمودند ایشان فرمودند که غیر از تواتر موجود در منابع شیعه در زمینه ثابت بودن اصل مهدویت، وجود پنجاه تا هشتاد حدیث در مهدویت در منابع اهل سنت نیز این مهم را تثبیت می‌کند. ۱۲ نفر از علمای بزرگ اهل سنت و وهابیت در رابطه با متواتر بودن روایات مهدویت سخن گفته‌اند که بدین وسیله ثابت می‌شود اصل مهدویت، اجماعی است و شکی در آن نیست.

برخی از مهم‌ترین آن ۱۲ نفر عبارت‌اند از: ۱. حافظ ابوالحسن الآبری ۲. شیخ الاسلام وها بیان، ابن تیمیه ۳. حافظ ابن کثیر دمشقی علامه شیخ عبدالعزیز بن عباد بن باز ۴. علامه ابو عیداء قرطبی ۵. علامه محمد ناصرالدین آل‌بانی. و... (کتاب مهدویت از دیدگاه اهل سنت، چاپ انتشارات زرنوشت، تهران، ۱۳۹۸ ه ش)

ایشان متذکر شدند که احادیث مهدی به عنوان موعودی که به آمدنش بشارت داده شده است، نزد اهل سنت و

شیعه متطافرو است و بسیاری از علما بر تواترش تصریح کرده‌اند.

ایشان در بحث آسیب‌شناسی نوشته‌های اهل سنت در مورد مهدویت گفتند که چند نفر از جمله ابن خلدون در ضمن بیان مطالبی درباره مهدویت آن را از اساس ضعیف دانسته و این مسئله را یک مسئله شیعی صرف دانسته‌اند که وی با پاسخ‌های مختلف و شدیدی از جانب علمای اهل سنت روبرو شده است، از جمله:

آقای احمد محمد شاکر شارح و تعلیقه زن بر کتاب (مسند احمد) است که در جلد ۵ صفحه ۱۷۵ چنین گفته است: "امّا ابن خلدون فقد قفا ما ليس له به علم واقتم قحماً لم يكن من رجاله، وغلبه ما شغله من السياسة وأمور الدولة وخدمة من كان يخدم من الملوك والأمراء، فأوهم أنّ شأن المهدي عقيدة شيعية، أو أوهمته نفسه و..."

همچنین عبد الباقی صاحب کتاب (بین یدی الساعة) در صفحه ۱۲۳ ضمن محکوم کردن کلمات ابن خلدون درباره مهدویت و امام مهدی ع چنین می‌گوید: "لا أرى لزاماً علينا نحن المسلمین أنّ نربط دیننا بهما_ یعنی البخاری ومسلم_ فلنفرض أنّهما لم یكونا، فهل تشل حرکتنا وتوقف دورتنا؟ لا، فالأمّة بخیر والحمد لله، ثم یقول: والذین جاءوا بعد البخاری ومسلم استدرکوا علیهما واستكملوا جهدهما ووزنوا عملهما، وکشفوا بعض الخلف فی صحیحتهما، وما زال المحدثون فی تقدم علمی وبحث وتحقیق ودراسة وأحادیث المهدي فی نظری من هذا النوع، رغم أنّ بعض المسلمین کابن خلدون قد بالغ وضعفها کلها وردّها، وحکم علیها حکماً قاسياً.. واتهم کل هؤلاء الرواة ومن رواوا عنهم بما لایلیق أنّ یظنّ منهم، إنّ المشكلة لیست مشکلة حدیث أو حدیثین، أو راویّ أو راویین، إنها مجموعة من الأحادیث والآثار تبلغ الثمانین تقریباً، اجتمع علی تناقلها مئات الرواة، وأكثر من صاحب کتاب صحیح. فلماذا نردّ کلّ هذه الكمیة؟ أکلاّها فاسدة؟ لو صحّ هذا الحكم لانهار الدین_والعیاذ بالله_ نتیجة تطرق الشک والظن الفاسد إلى ما عداها من سنة رسول الله، ثم إنی لا أجد خلافاً حول ظهور المهدي. أو حول حاجة العالم إليه، وإنما الخلاف حول من هو، حسنی أو حسینی؟ سیکون فی آخر الزمان، أو موجود الآن، خفی وسيظهر؟ ظهر أو سیظهر، ولا عبرة بالمدعیین الکاذبین، فلیس لهم اعتبار. در ادامه نیز با محکوم نمودن شدید ابن خلدون می نویسد: ثم إنی لم أجد مناقشة موضوعیة فی متن الأحادیث، والذي أجده إنما هو مناقشة وخلاف حول السند، واتصاله ودرجة رواته، ومن خرّجوه ومن قالوا فیها، وإذا نظرنا إلى ظهور المهدي نظرة مجردة، فإننا لا نجد حرجاً من قبولها وتصدیقها، أو علی الأقل عدم رفضها، فإذا ما تأیّد ذلك بالأدلة الكثیرة، والأحادیث المتعددة وروايتها مسلمون مؤتمنون. والکتب التي نقلتها الینا کتب قیّمة، والترمذی من رجال التجریح والحکم، بالإضافة إلى أنّ أحادیث المهدي لها ما یصح أنّ يكون سنداً لها فی البخاری ومسلم، کحدیث جابر فی مسلم الذي فیهِ: (فیقول أمیرهم لعیسی: تعال صل بنا)،

وحدیث اَبی هريرة في البخاري وفيه: (كيف بكم إذا نزل فيكم المسيح ابن مريم وإمامكم منكم). فلا مانع من أن يكون هذا الأمير وهذا الإمام هو المهدي، يضاف إلى هذا أن كثيراً من السلف لم يعارضوا هذا القول، بل جاءت شروحاتهم وتقريراتهم موافقة لإثبات هذه العقيدة عند المسلمين.

در پایان این پژوهشگر محترم آثار مشهور نگاشته شده توسط اهل سنت در زمینه مهدویت را بر شمرد و گفت الفتن نعیم بن حماد معاویه (ه. ۲۲۹. ق)؛ الكتاب المصنف في الاحاديث و الآثار ابن ابی شیبہ (ه. ۲۳۵. ق)؛ مسند احمد بن حنبل (ه. ۲۴۱. ق)؛ صحيح بخاری و صحيح مسلم، هر چند در صحیحین نامی از امام مهدی (عجل الله فرجه الشریف) به چشم نمی‌خورد ولی روایاتی در آن دو وجود دارد که به غیر مهدی موعود (عجل الله فرجه الشریف) قابل تطبیق نیست و عین لفظ و مضمون این روایات مهدوی در کتاب‌های معتبر دیگر وجود دارد که به نام امام مهدی (علیه السلام) تصریح کرده‌اند؛ سنن ابن ماجه (ه. ۲۷۵. ق) ابن ماجه در کتاب «الفتن» بابی تحت عنوان خروج المهدي» گشوده که هفت حدیث آن درباره امام مهدی است؛ سنن ابی داوود، وی بخشی از کتاب خود را به مجموعه روایات مهدویت تحت عنوان «کتاب المهدي» اختصاص داده است و به سیزده روایت از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) درباره خلافت، نسب، حکومت و نشانه‌های ظهور، اشاره دارد؛ سنن ترمذی، در کتاب الفتن بابی به عنوان «باب ما جاء في المهدي» وجود دارد که در آن احادیثی هست که به نام امام مهدی (عجل الله فرجه الشریف) تصریح شده و درباره نزول عیسی، فتنه دجال، علامات آخر الزمان، روایات بسیاری را ذکر می‌کند؛ ابن حبان در کتاب خود صحیح ابن حبان (ه. ۳۵۴. ق) در قسمت «اخباره صلی الله علیه و آله و سلم عما يكون في امته من الفتن والحوادث» این کتاب بخشی را به احادیث مربوط به امام مهدی (عجل الله فرجه الشریف) اختصاص داده است و نیز در المستدرک علی الصحیحین محمد بن عبد الله نیشابوری مشهور به حاکم (ه. ۴۰۵. ق) و فرائد السمطين ابراهیم بن محمد جوینی خراسانی (ه. ۷۲۰. ق) و الصواعق المحرقة احمد بن حجر هیثمی (ه. ۹۷۳. ق) اخبار امام مهدی منکس شده است.

ایشان در پایان مباحث گفت که در زمینه مهدویت و ظهور در منابع اهل سنت کتب غیر معروف فراوانی وجود دارد که از آن جمله است:

اخبار المهدي نوشته عباد ابن یعقوب رواجی (متوفی ۲۵۰) - که پیش از تولد حضرت مهدی (ع) نوشته شده؛ ذکر المهدي و نعوته نوشته حافظ ابونعیم اصفهانی (متوفی ۴۳۰)؛ البرهان فی علامه مهدی آخر الزمان نوشته جلال الدین سیوطی (متوفی ۹۱۰)؛ تلخیص البیان فی علامات مهدی آخر الزمان نوشته ابن کمال پاشا حنفی شیخ الاسلام قسطنطنیه (متوفی ۹۴۰)؛ عقد الجواهر و الدرر نوشته ابن حجر؛ المهدي الی ما ورد فی المهدي نوشته ابن طولون حنفی (متوفی ۹۵۳)؛

المصنف صنعانی (۲۱۱۰هـ. ق) نویسنده در این کتاب که از منابع کهن اهل تسنن به شمار می‌رود، بابی را اختصاص داده است به احادیث مهدویت به نام «باب المهدی» که در این باب روایات گوناگونی را از پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلام) و حضرت علی (علیه‌السلام) و صحابه، درباره ویژگیهای فردی، عدالت اجتماعی، حکومت جهانی و نشانه‌های ظهور مهدی موعود (عجل‌الله‌فرجه‌الشریف) که از عترت پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلام) است، نقل می‌کند. و این کتاب از نخستین کتاب‌های اهل‌سنت است که به طور جداگانه و مرتب، احادیث مهدویت را گردآوری کرده است.

در پایان این نشست علمی، اساتید محترم به سؤالات حاضرین پاسخ دادند.